

FoU Rapport nr. 1/2017

Folk møter folk

Sosial nettverksbygging i introduksjonsprogrammet
for flyktninger

Eugene Guribye



Agderforskning

Tittel	Folk møter folk
Forfattere	Eugene Guribye
Rapport	FoU-rapport nr. 1/2017
ISBN-nummer Trykk	
ISSN-nummer	978-82-7602-268-1
Trykkeri	Kai Hansen, 4626 Kristiansand

Bestillingsinformasjon

Utgiver	Agderforskning Gimlemoen 19 N-4630 Kristiansand
Telefon	48 01 05 20
Telefaks	38 14 22 01
E-post	post@agderforskning.no
Hjemmeside	http://www.agderforskning.no

Forord

Folk møter folk er et to-årig prosjekt fra 2016-2017 i Arendal voksenopplæring i samarbeid med Agderforskning og Med hjerte for Arendal, finansiert av IMDi Sør. Prosjektets mål er å utvikle en metodikk for samarbeid mellom voksenopplæringen og sivilsamfunnet for å øke kvalifiseringen og sosial inkludering av deltakere i introduksjonsprogrammet. Hilde Mjøs er prosjektleder hos Arendal voksenopplæring og Eugene Guribye har vært prosjektleder for Agderforskning. Lisbeth Iversen i Med hjerte for Arendal har også hatt en sentral rolle. Det rettes også en stor takk til deltakere, ledelse, ansatte og frivillige i voksenopplæringen, NAV intro, og samarbeidspartnere i sivilsamfunnet for deres verdifulle bidrag i prosjektet.

I denne rapporten beskrives og undersøkes erfaringer fra prosjektet, men dette er ingen effektevaluering av prosjektet som sådan. Resultater av tiltaket i form av kvalifisering og sosial inkludering vil sannsynligvis først være synlige på sikt og på mange måter være vanskelig målbare. Følgforskningen gir likevel et klart inntrykk av at prosjektet har mange positive ringvirkninger for prosjektdeltakere og lokalsamfunnet.

Kristiansand, September 2017

Eugene Guribye,
Prosjektleder for Agderforskning

Innholdsfortegnelse

FORORD.....	1
SAMMENDRAG	3
INNLEDNING.....	7
Om prosjektet.....	7
Bakgrunn.....	7
Følgeforskning	15
FOLK MØTER FOLK.....	17
Forankring av satsingen i virksomheten.....	18
Fasilitatorrolle	23
Nettverksbyggende arrangementer.....	26
Åpen skole med frivillige aktiviteter på kveldstid	29
KONKLUSJONER	32
REFERANSER	34
FOU INFORMASJON.....	38

Sammendrag

Flyktningssituasjonen i 2015 var uten presedens i moderne tid. Myndighetene betegnet situasjonen som «en krise» og fremholdt at kommunenes og sivilsamfunnets innsats ville være avgjørende for den enkelte flyktning og for samfunnet. Denne studien fokuserer på ett av disse tilsvarene, *Folk møter folk* som er et to-årig prosjekt i Arendal voksenopplæring i samarbeid med Agderforskning og Med hjerte for Arendal, finansiert av IMDi Sør. I denne rapporten beskrives og undersøkes erfaringer fra prosjektet, men dette er ingen effektevaluering av prosjektet som sådan.

Prosjektets mål har vært å utvikle en metodikk for samarbeid mellom voksenopplæringen og sivilsamfunnet for å øke kvalifiseringen og sosial inkludering av deltakere i introduksjonsprogrammet. Deler av prosjektet har blant annet vært inspirert av internasjonale tiltak som *Menneskebiblioteket*, mens andre har sine paralleller i for eksempel Notodden voksenopplærings *Brobyggerteam*. Voksenopplæringen har hatt tro på at prosjektet både kan styrke kvaliteten og resultatene i norskopplæringen, legge til rette for økt deltakelse i samfunnslivet og skape en viktig tilknytning til arbeidslivet.

Fokuset i prosjektet har vært å fremme sosial inkludering blant deltakerne gjennom å:

- Rekruttere nyankomne flyktninger til deltakelse i frivillig arbeid for å styrke deres psykiske helse, lokal tilknytning samt styrke deres muligheter på arbeidsmarkedet.
- Forebygge skepsis og fremmedfrykt i lokalsamfunnet.

Følgeforskningen i prosjektet har bidratt gjennom å dra inn profesjonalsert kunnskap om fasilitering av samskaping i prosjektet, analyser av pågående prosesser, forankring av samarbeidet i den øvrige virksomheten og innhenting av erfaringer fra andre relevante prosjekter. Datamaterialet har bestått av deltagende observasjon ved åpen skole, 7 intervjuer og fokusgrupper med sentrale samarbeidspartnere i tillegg til samtaler med disse og prosjektleder underveis i prosjektet. Det ble også gjennomført 2 fokusgruppeintervjuer med tilsammen 7 deltakere i introduksjonsprogrammet i tillegg til samtaler med disse og andre deltakere underveis i prosjektet. Det ble også inkludert spørsmål om frivillighet i voksenopplæringens årlige online deltakerundersøkelse sendt ut til 450 deltakere og besvart av 267 deltakere.

Folk møter folk har bestått av fire hoveddeler:

- Forankring av satsingen i virksomheten

- Fasilitatorrolle
- Nettverksbyggende arrangementer
- Åpen skole med frivillige aktiviteter på kveldstid

Forankring av satsingen i virksomheten

Satsingen på samarbeid med sivilsamfunnet er godt forankret internt i voksenopplæringen. I samarbeid med NAV intro og sivilsamfunnsaktører har man gjort et innovativt grep og innført det man kaller *samfunnspraksis* ved siden av *språkpraksis i offentlig og privat sektor*. På samme måte som at ordinært arbeid kan telle som timer i introduksjonsprogrammet, kan deltakelse i sivilsamfunnet innenfor arbeidstiden (dvs. frem til kl. 16 og ikke i ferier/helger) telle som timer i programmet. Sivilsamfunnsdeltakelse blir dermed ikke nødvendigvis utelukkende et tillegg til øvrig kvalifiseringstilbud, men utgjør en integrert del av tilbudet i rene timer. Studien viser at forståelsen av frivillighet i en norsk kontekst er noe som både må inn i undervisningen og læres gjennom praksis. For deltakerne later det til at involveringen i sivilsamfunnet i beste fall både kan ha gevinster for språkopplæring, nettverksbygging og praksis som kan gi innganger til arbeidsmarkedet.

Andre viktige grep for å forankre satsingen har vært å lage en workshop med lærerne for å skape økt eierskap, medvirkning og kultur for samarbeid med sivilsamfunnet internt i virksomheten. Samtidig har man systematisk utviklet nye, relevante tilleggsspørsmål om kompetanser, erfaringer og behov opp mot frivillig engasjement til deltakerne i *inntakssamtaler og semestersamtaler* for å sikre bedre brukervedvirkning.

Fasilitatorrolle

Hensikten med opprettelsen av fasilitatorstillinger ved voksenopplæringen var å skape et aktivt og dedikert bindeledd mellom virksomheten og sivilsamfunnet. Fasilitatorrollen ble til en viss grad utviklet på bakgrunn av erfaringer fra Med hjerte for Arendal. I praksis har fasilitatorarbeidet mer konkret blant annet innebært deltakelse i relevante nettverk, aktiv kontakt med samarbeidspartnere og deltakere, etablering av brukervedvirkning, og utvikling av interne systemer for kommunikasjon. Blant annet har informasjonen fra de reviderte inntakssamtalene og semesteravtalene gitt kunnskap som har muliggjort mer aktiv kobling av enkeltdeltakere opp mot relevante aktører i sivilsamfunnet. Fasilitatorrollen krever ikke bare mye ressurser i forhold til tid og sosial kompetanse, men også et stort engasjement. Såvel hos deltakere og i NAV intro ble ildsjeleri hos fasilitatorene i prosjektet trukket frem som «suksessfaktorer».

Nettverksbyggende arrangementer

Den mest profilerte delen av prosjektet har vært nettverksbyggende arrangementer der man jevnlig fasiliterer møter mellom deltakere fra voksenopplæringen og etablerte personer i lokalsamfunnet. Arrangementene har vært inspirert av internasjonale tiltak som *Menneskebiblioteket* og er videreutviklet i samarbeid med folkebiblioteket og Med hjerte for Arendal. I Folk møter folk arrangementene er 10 eller flere deltakere valgt ut i samarbeid med NAV intro og «matchet» med tilsvarende antall personer fra lokalsamfunnet med tanke på muligheter for sosial nettverksbygging, potensielle felles interesser og kompetanser osv. Dette krever altså et stort personlig nettverk fra fasilitatorenes side og god kjennskap til den enkelte deltaker i introduksjonsprogrammet, ikke minst om norskferdigheter. Studien antyder at disse «arrangerte bekjentskapene» har gitt deltakere en sjelden anledning til å stifte personlig bekjentskap med innflytelsesrike personer i lokalsamfunnet som kommunal ledelse, leder for næringsforeningen, og sentrale personer i kulturlivet og frivillige organisasjoner, men også personer fra et bredt lag av lokalsamfunnet. For deltakerne kan slike «arrangerte» møter ofte være helt avgjørende for å komme i kontakt med lokalbefolkningen.

Arrangementet er et godt eksempel på hvordan man kan inspirere til at lokalsamfunnet i form av offentlig, frivillig og privat sektor og innbyggerne selv kan bidra med komplementære ressurser på inkluderingsfeltet. En rekke andre virksomheter på feltet har tatt kontakt med Folk møter folk for å gjennomføre lignende arrangementer.

Åpen skole med frivillige aktiviteter på kveldstid

Som en del av prosjektet har man invitert inn relevante aktører fra sivilsamfunnet og deltakere i voksenopplæringen til å gjøre bruk av skolens lokaler en gang i uken på kveldstid, fasilitert av en ansatt i prosjektet. Det er en enkel tilrettelegging fra kommunens side å stille lokaler som likevel står tomme på kveldstid til disposisjon for frivillige organisasjoner og enkeltindivider som i samarbeid ønsker å arrangere kveldstilbud for deltakere med behov for det. I hovedsak har tilbudet fått karakter av å være et frivillighets- og brukerdrevet *tuition centre* med kveldsundervisning, samtidig som at dette ekstratilbudet har fungert som en møteplass som gir anledning til språktrening og sosialt samvær for deltakere som opplever behov for dette. En utfordring med denne delen av prosjektet har vært manglende kartlegging av deltakernes ønsker og behov for tilbud på kveldstid, og at det i praksis var en relativt liten gruppe med enslige deltakere som har gjort bruk av tilbudet. For disse har tilbudet tilsynelatende hatt stor verdi.

Konklusjoner

Studien antyder at det er mye rom for nytenkning og innovasjon på dette området, og at kommunene ved relativt enkle grep kan tilrettelegge for at aktører i sivilsamfunnet kan engasjere seg i skolens arbeid, og vise versa at skolens deltakere kan engasjere seg i sivilsamfunnets arbeid. Studien gir også et klart inntrykk av at prosjektet har mange positive ringvirkninger i lokalsamfunnet i form av aktiv brobygging mellom deltakerne i introduksjonsprogrammet og lokalbefolkningen/sivilsamfunnet. Det er samtidig vesentlig at lokalsamfunnet gjennom prosjektet også har fått tilgang til betydningsfulle ressurser hos den enkelte deltaker.

Målbare resultater av tiltaket i form av kvalifisering og sosial inkludering vil sannsynligvis først være synlige på sikt. Det kan i den anledning stilles spørsmålsteget ved om myndighetenes satsing på frivillig sektor som en løsning på inkluderingsutfordringer er tilstrekkelig basert på systematiske evalueringer av effekter av slike tiltak. På dette området er fremdeles forskningen sparsom.

Innledning

Om prosjektet

Folk møter folk er et to-årig prosjekt fra 2016-2017 i Arendal voksenopplæring (AVO) i samarbeid med Agderforskning og Med hjerte for Arendal, finansiert av IMDi Sør. Prosjektets mål er å utvikle en metodikk for samarbeid mellom voksenopplæringen og sivilsamfunnet for å øke kvalifiseringen og sosial inkludering av deltakere i introduksjonsprogrammet. Her har man bygget på erfaringer med fasilitering av samskaping og samarbeid fra Med hjerte for Arendal (Guribye, 2016; 2017).

AVO har hatt en tro på at prosjektet kan styrke kvaliteten og resultatene i norskopplæringen, legge til rette for sterkere deltakelse i samfunnslivet og skape en viktig tilknytning til arbeidslivet. Grunnideen er at et systematisert samarbeid mellom frivillig sektor og voksenopplæringen vil kunne styrke språk, nettverk og samfunnsdeltakelse for deltakere i Introduksjonsprogrammet. Ved å jobbe utfra en erkjennelse av at inkludering ikke utelukkende skjer på et kontor eller i klasserommet, har sivilsamfunnsaktører blitt brakt inn i skolen, samtidig som at man har tilrettelagt for deltakelse i sivilsamfunnet utenfor skolens vegger.

Myndighetenes mål er at alle innbyggere i Norge har tilhørighet til det norske samfunn (Meld. St. 30 2015-2016). Formålet med Introduksjonsprogrammet er kvalifisering for deltakelse i arbeidsliv og utdanning, men også samfunnsdeltakelse. Tiltak som forbereder til samfunnsdeltakelse kan inngå i programmet, men kan ikke utgjøre hoveddelen av innholdet (Djuve & Kavli, 2015).

Bakgrunn

Flyktningkrisen

Flyktningssituasjonen i 2015 var uten presedens i moderne tid. Enkelte har sammenlignet dette med flyktningssituasjonen under Balkankrigen, men både tempo og volum var større i 2015, dessuten var tilstrømningen langt mer uregulert. Tall fra UNHCR viser at på verdensbasis var det i 2015 rekordhøye 60 millioner mennesker på flukt, 38 millioner av disse var internt fordrevne. Situasjonen i Norge slo også alle rekorder. Over 30 000 søkte asyl i Norge det året, mot 11 000 i 2014, og det var forventet at 30-120 000 ville komme til å søke asyl i Norge i 2016. Statsbudsjettet dimensjonerte for at det ville bosettes

ca 40-50 000 i løpet av en 5 års periode. Men en av utfordringene var at ingen visste hvor mange som ville ankomme (Aasen et al., 2017).

I et brev datert 16. november 2015 fra statsministerens kontor ble situasjonen i det norske asylmottakssystemet betegnet som en «krise». Det ble vist til at man må være forberedt på at det fortsatt vil ankomme mange som har behov for innkvartering. Det fulgte at for dem som får opphold i Norge, vil det være en stor utfordring for myndighetene å bosette og integrere både voksne og mindreårige flyktninger i samfunnsliv og arbeidsliv. I brevet ble det fremholdt at kommunenes og sivilsamfunnets innsats vil her være avgjørende for den enkelte flyktning og for samfunnet.

Situasjonen medførte at det var mangler i det offentlige tilbudet, både i forhold til mat, helsehjelp, bolig og sikkerhet og beredskap (Aasen et al., 2017). På mange måter fremstod frivilligheten som langt mer fleksibel enn det offentlige under krisen, og bidro til å forsøke å sikre et minimumstilbud. Situasjonen medførte store utfordringer både for asylsøkere, flyktninger, myndigheter og lokalsamfunn. Det dreiet seg for det første om akutte behov for infrastruktur og organiseringen av meningsfulle aktiviteter for de nyankomne. For det andre dreiet det seg om mer langsiktig inkludering av flyktninger i det norske samfunnet. For det tredje dreiet det seg om forebyggingen av utenforskap og radikaliserings. Myndighetene understreket at inkludering er nøkkelen også i dette arbeidet.

Samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor

Andelen av den norske befolkningen som deltar i frivillig arbeid er rekordhøy i internasjonale sammenligninger (St. Meld nr. 39 (2006-2007); Folkestad et al., 2015). Sivilsamfunnets organisering, type og omfang har spilt en avgjørende rolle for det høye nivået av tillit og sosial kapital i de skandinaviske landene (Wollebæk & Selle, 2012). Frivillige organisasjoner antas dermed å representere en betydelig ressurs i norsk samfunnsliv, også i forhold til offentlige ansvarsområder (St.meld. nr.47 (2008-2009); Meld. St. 34 (2012-2013)). Den politiske oppmerksomheten knyttet til frivillig sektor har økt sterkt siden begynnelsen av 2000-tallet (Wollebæk & Selle, 2012). Samhandlingsreformen og Folkehelsemeldingen slår fast at folkehelsearbeid og velferdsutfordringer ikke er et ansvar for det offentlige alene – men hele samfunnet må bidra. Det rettes et særskilt fokus på frivillige organisasjoners rolle og mulige samarbeidsområder mellom det offentlige og organisasjonene.

I St. Meld 39 (2006-2007) *Frivillighet for alle* utfordres kommuner til å tilrettelegge for at innbyggerne ikke bare opptrer i rollen som tjenestemottakere, men også deltar aktivt i samfunnsutviklingen. Dette er også

nødvendig for å imøtekomme økende krav til kvalitet og kvantitet på velferdstjenestene i kommuner med presset økonomi. I I St.meld. 30 (2015-16) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk* gis frivilligheten en sentral rolle i integreringsarbeidet, uten at det signaliseres økt støtte til frivillige sektor i den anledning. Det kan på mange måter stilles spørsmålsteget ved i hvor stor grad myndighetenes ambisjoner om økt frivillighet er forankret i sivilsamfunnet (Guribye, 2016).

Frivillighet Norge og KS har utviklet en felles plattform for samspill og samarbeid om utvikling av frivillighetspolitikken mellom frivillig og kommunal sektor. Partene anbefaler organisasjoner på lokalt nivå og de enkelte kommuner til å etablere tilsvarende samarbeids-plattformer, men det viser seg at et fåtall kommuner har utviklet en frivillighetspolitikk. Det er mye som tyder på at norske kommuner ser et stort behov for frivillig innsats som et supplement til å utvikle kvalitativt gode omsorgstjenester, men har mangelfull kompetanse i å etablere, utvikle og følge opp et samarbeid med frivillige organisasjoner og enkeltpersoner (e.g. Disch og Vetvik 2009). På et statlig nivå har blant annet IMDi etablert samarbeidsavtaler med landsdekkende frivillige organisasjoner. Evaluering har vist at avtalen, gjennom økonomiske bevilgninger og ved å legge et press på organisasjonene om økt aktivitet, har bidratt til at organisasjonene i større grad enn tidligere prioriterer integrerings-og inkluderingsarbeid (Dahle et al., 2011).

Forskning viser at det er en rekke utfordringer ved selve partnerskapene, inkludert kompleksitet i forhold til ledelse, kultur, rollefordelinger og mål (Guribye, 2017; Rønning, 2011). Samarbeidsplattformen utviklet av Frivillighet Norge og KS slår fast at samarbeid skal bygge på et prinsipp om at denne sektoren skal supplere og ikke erstatte offentlige tjenester. Samarbeidet skal baseres på likeverdig partnerskap og gjensidig respekt for hverandres roller. Organisasjoner kan være mer motivert til å jobbe sammen om aktiviteter som ikke forstyrrer eksisterende maktfordelinger, og at avklaring av ansvar og roller er viktig allerede tidlig i partnerskapet (Nikolic et al., 2006). Offentlig ansatte som er vant med formelle strukturer, og med at de representerer vedtatte lover og regler, kan ha vansker med å forholde seg til uformelle strukturer. Det medfører en viss risiko for at en får nettverkene mot seg (Rønning, 2011). Samarbeidet er ikke noe man kan «presse ned over hodet» på frivilligheten (Guribye, 2016; LaCour, 2014).

Dermed fremstår myndighetenes stadig større ambisjoner på frivillighetens vegne som en potensiell utfordring. Forskning antyder at det er fine linjer mellom en linje der det offentlige bidrar til å dyrke frem og fasilitere lokalt

engasjement, og en linje der det offentlige underlegger innbyggerne en slags uutalt frivillighetsplikt (Guribye, 2016). Forskning fra Danmark, der samspill mellom det offentlige og det frivillige er mer utbredt enn i Norge, viser at det er potensiale for et langt bedre samarbeid hvor de frivillige får mulighet til å utfolde seg og bedrive sosialt arbeid på sin egen særegne måte (Wulff, 2013; LaCour, 2014).

I Arendal har man siden 2012 arbeidet aktivt med å skape en platform for samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor på bakgrunn av en gryende «Kommune 3.0» tankegang. Arbeidet i dette prosjektet, Med hjerte for Arendal (MHFA) har blitt ledsaget av et følgeforskningsprosjekt (Guribye, 2016; 2017), der man systematisk innhentet erfaringer fra Danmark, Steinkjer og Arendal for å bidra til å utvikle en modell for samskaping og samarbeid. En av utfordringene har vært at idelle og frivillige organisasjoner på den ene siden ofte er avhengige av kommunale tilskudd og velvilje, mens de på den andre siden ikke ønsker å bli «pådyttet» kommunale, lovpålagte oppgaver.

Forskningen viser at tillitsbyggingen mellom aktørene er tidkrevende og krever etablering av møteplasser, jevnlig kommunikasjon og kunnskap om hverandres kompetanser, erfaringer og kapasiteter. I dette arbeidet står fasilitatorrollen sentralt. Fasilitatoren blir en nettverksbygger som tilrettelegger for å bringe aktører sammen, uten å ta styring på selve samarbeidet. På bakgrunn av oversikt over de enkelte aktører i nettverkets kompetanser, kapasitet og ressurser, eller på bakgrunn av innspill fra aktører i nettverket kunne man i prosjektet ta utgangspunkt i de enkelte organisasjonenes komplementære ressurser og på det grunnlaget bygge opp prosjekter av ulik art og varighet, avhengig av behov. Hver aktør har bidratt på sin egen måte og på sine egne premisser.

Til dette formålet har man i MHFA lagt til grunn *tjenende ledelse* som et prinsipp. Denne typen horisontalt lederskap fokuserer primært på partenes behov, utvikling og egenmestring (*empowerment*) fremfor tradisjonell styring gjennom kontroll og delegering. I praksis har dette innebært et stort omfang av oppsøkende nettverksbygging, rask responstid i forhold til kommunikasjon, tilrettelegging i sosiale medier, organisering av inspirasjonssamlinger, kobling av aktører i konkrete prosjekter, fremsnakking av samarbeidspartnere, nært samarbeid med forskningen, befaringer og deltakelse på arrangementer og møter, rådgivning og veiledning, bistand i søknadsarbeid og kontakt med finansieringskilder, samt det å finne egnete prosjektledere for konkrete prosjekter fremfor å ta styring selv.

Det vil imidlertid aldri være noen garanti for at de spesifikke samarbeidene i konkrete, små og store prosjekter blir vellykket (ibid; Ulrich, 2016). Det ligger i sakens natur at slike samskapingsprosjekter gir uforutsigbare resultater.

Flyktninger i norsk sivilsamfunn

Vi vet at en mindre andel av ikke-vestlige innvandrere er medlemmer av frivillige organisasjoner enn majoriteten (Wollebæk og Sivesind, 2010; Eimhjellen og Seggaard, 2010). Samtidig er andelen som gjør frivillig arbeid blant innvandrere i Norge på et generelt høyt nivå (ibid). Ikke-vestlige innvandrere er spesielt aktive innen frivillig arbeid på velferdsområdet, politisk arbeid og religiøse organisasjoner. Forskningen viser imidlertid også at landbakgrunn eller innvandrerbakgrunn i seg selv ikke har noen effekt på sannsynligheten for å gjøre frivillig arbeid. Det som gjør utslag er høyere utdanning og samlet husholdningsinntekt. Forhold som språk, botid og alder er også utslagsgivende (Enjolras og Wollebæk, 2010).

Forskning har vist at innvandreres deltakelse i sivilsamfunnet til dels spiller viktige roller i inkluderings- og demokratiseringsprosesser (Guribye, 2009; Takle, 2014; Ødegård et al., 2014). Innvandrerorganisasjoner fasiliterer for eksempel ressursutnyttelse internt i innvandrer miljøer, samarbeid med myndigheter, og fungerer som skoler i demokrati og byråkrati. Forskning har også vist at nært samarbeid mellom lokalsamfunn og flyktninger i frivillige organisasjoner som danner ramme for felles målsettinger kan gi et solid grunnlag for sosial nettverksbygging og inkludering (Guribye, Oppedal & Sandal, 2011; Guribye, 2017).

Kunnskapsoppsummeringer over introduksjonsprogram og norskopplæring for innvandrere viser at kommuner som prioriterer samarbeid med frivillig sektor kan vise til noe bedre resultater for deltakerne når det gjelder utvikling av sosialt nettverk (Djuve & Kavli, 2015). Dette kan være vesentlig sett i sammenheng med annen forskning som viser at sosiale nettverk ofte er inngangen til sysselsetting: Innvandrere som har norske venner og deltar i organisasjoner har større sannsynlighet for å få jobb (Søholt et al., 2015).

Samtidig regnes deltakelse i frivillige organisasjoner som en demokratisk rettighet for alle uansett kjønn, alder, etnisitet, handikap osv. (Wulff, 2013). Innsatsen også kan gi gode opplevelser, kunnskap, erfaringer og utvikling av kompetanser, samt myndiggjøring (empowerment) (ibid). Studier har vist at økt sosial kapital gjennom deltakelse i sivilsamfunnet og formingen av vennskapsbånd kan gi økt språkbeherskelse, bedre forståelse av lokale kulturelle koder og informasjon om norsk arbeidsliv, velferdstjenester og ledige stillinger (Valenta, 2008). Opplevelser av sosial eksklusjon på den andre

siden, kan føre til misnøye med livet i Norge og aversjon mot norsk kultur (ibid).

Ettersom deltagelse i frivillige organisasjoner både har stor betydning for bygging av sosiale nettverk, opplevelse av mening, og demokratisk innflytelse, er det maktpåliggende å øke innvandreres deltakelse i frivilligheten. Men norsk organisasjonskultur er ikke nødvendigvis umiddelbart tilgjengelig for mange flyktninggrupper (Ødegård et al., 2014; Guribye, Hidle og Nyhus, 2014). Dermed kan det være behov for bedre tilrettelegging for at innvandrere skal delta i sivilsamfunnet i større grad.

Inkluderingsprosjekter i sivilsamfunnet

Undersøkelser fra IMDi viser at svært mange norske kommuner oppgir å samarbeide med frivillig sektor i inkluderingsarbeidet, for eksempel ved å skape felles møteplasser eller gjennom aktiviteter i sammenheng med Introduksjonsprogrammet (IMDi, 2015). Sivilsamfunnet har også engasjert seg sterkt under flyktningkrisen. Blant annet har man organisert sosiale aktiviteter og forsøkt å bidra til at flyktninger selv kan bli frivillige (Frivillighet Norge, 2016). Videre har det blitt samlet inn penger, klær og utstyr i stort omfang (Fladmoe et al., 2016). Situasjonen medførte også en oppblomstring av nye nettverksbaserte organisasjoner som Refugees Welcome to Norway og Dråpen i havet.

Prosjekter som Røde Kors sin *flyktningvennen*, Norsk Folkehjelps *folkevenn*, Redd Barnas *den gode naboen* og Oslo Idrettsråds *Aktivitetsguiden* representerer forsøk på å knytte sammen den norske befolkningen og nyankomne flyktninger, gi veiledning om lokalsamfunnene og trekke med flyktninger i fritidsaktiviteter (Aasen et al., 2017). Facebookgrupper som *Kom Inn* forsøker også å mobilisere frivillige til å invitere flyktninger på sosiale besøk eller måltider, hvor vertskap og flyktninger matches gjennom *Kom Inn* prosjektet (ibid). I Sverige har prosjekter som *Kompis Sverige* og *Låna en svensk* jobbet langs tilsvarende linjer. Førstnevnte rekrutterer frivillige gjennom sosiale medier og gjennomfører dybdeintervjuer for å matche svensker og flyktninger med hverandre.

Låna en svensk startet opp i Hultsfred kommune og har spredd seg til en rekke andre kommuner. Utgangspunktet er at nyankomne innvandrere har behov for å treffe «vanlige» svensker. Gjennom prosjektet forsøker kommuner og sivilsamfunnsaktører å oppfordre svensker til å drikke kaffe med en innvandrere og ha en times samtale, ofte på biblioteker. I enkelte byer har man imidlertid hatt utfordringer med å rekruttere nye svensker til prosjektet

etterhvert som det har vedvart over tid¹. Et nyhetsoppslag om prosjektet når det startet opp var med på å inspirere til Folk møter folk prosjektet i Arendal kommune.

Denne tilnærmingen har på sin side utspring i *Menneskebiblioteket* som ble initiert av Foreningen Stop Volden i Danmark under Roskildefestivalen i 2000. Metodikken har spredt seg over hele verden under navnet *Living Libraries*, og har vært støttet av blant annet Europarådet. Målet er å skape møter mellom fremmede og dialog mellom unge. I stedet for å låne en bok på biblioteket, låner man et menneske, gjerne folk som andre generelt har mange fordommer mot – deriblant innvandrere (Abgergel et al., 2005). Låneren eller «leseren» er enhver som er villig til å bruke en times tid på en samtale med en av sine egne fordommer.

Den nye målparagrafen i Folkebiblioteksloven fra 2013 som fastholder at folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt, har skapt nye muligheter for samarbeid på inkluderingssfeltet med biblioteket som base. Bibliotekene er offentlige arenaer og møteplasser som er hyppig brukt av innvandrere, og hvor bibliotekenes gratis- og tilgjengelighetsprinsipper bidrar til å unngå «klientifisering» (Berg & Kermit, 2005). I Norge har Menneskebiblioteket vært utprøvd ved en rekke biblioteker i samarbeid med blant annet Norsk folkehjelp og ulike skoler (Dahle et al., 2011). I Ungarn har man videreutviklet konseptet ved å låne ut «ordbøker» - tolker som gjør det mulig å «låne» mennesker som ellers ikke har tilstrekkelig språkbeherskelse (Abergel et al., 2005). På tross av den store spredelsen av konseptet, ser ikke tiltaket ut til å ha vært profesjonelt evaluert, selv om det finnes enkelte egenevalueringer tilgjengelig². Dette er et felles kjennetegn ved disse tilnærmingene, og vi vet dermed ikke nok om effekter, nytter og utfordringer ved dem.

Frivillighet i voksenopplæringen

Lærere i voksenopplæringen kan ofte få støtteroller ovenfor deltakerne som går langt utover norsk- og samfunnsopplæring. En studie fra Arendal voksenopplæring viser at det gjerne utvikler seg tillitsrelasjoner mellom

¹<http://www.nt.se/nyheter/norrkoping/lana-en-svensk-riskerar-att-laggas-ned-om4335273.aspx>

² Se for eksempel:

http://www.communitylaw.org.au/gippsland/cb_pages/images/Living%20Library%20Evaluation.pdf

http://www.health.wa.gov.au/docreg/Education/Population/Health_Problems/Mental_Illness/Mentalhealth_Living_libraries_evaluation_2008.pdf

lærerne og deltakerne, og at lærerne gir sosial støtte i form av praktisk og emosjonell omsorg. Samtidig har de en knutepunktfunksjon der de forbinder deltakerne med andre offentlige instanser (Guribye & Hidle, 2013). På mange måter kan dette betraktes som en hybrid mellom profesjonelle roller og frivillig innsats, og voksenopplæringen anbefales om å utforske muligheter for samarbeid med frivillig sektor i forhold til deltakernes behov.

Fafo konkluderte i 2015 med at frivillig sektor i liten grad var involvert i gjennomføringen av introduksjonsprogrammet, og at det var behov for mer kunnskap om hvordan frivillig sektors rolle best kan utformes (Djuve & Kavli, 2015). Mer nylige undersøkelser gjennomført av IMDi sør viser at 68 prosent av bosettingskommunene i regionen nå samarbeider med frivillige organisasjoner om innholdet i introduksjonsprogrammet (IMDi, 2017). Samarbeidet består av tiltak som leksehjelp, flyktningguide, språkkafé, samtalegrupper, svømmekurs, fritidsaktiviteter, matlaging og lignende. Samtidig har kommunene et sterkt ønske om å utvide og videreutvikle samarbeidet med frivilligheten (ibid).

Tidligere studier har antydnet at kommuner med etablerte samarbeid med sivilsamfunnet i større grad har fått nye venner i løpet av programperioden og blitt medlem av organisasjoner enn deltakere i kommuner som ikke prioriterer denne delen av arbeidet (Djuve et al., 2001; Lund, 2003). Samtidig kan sivilsamfunnet benyttes til språkpraksisplasser og andre enkelttiltak (Kavli et al., 2007).

På Notodden har man siden 2011 for eksempel hatt en fast ansatt *Brobygger* som har som oppgave å drive utviklingsarbeid og bygge bro mellom lokalsamfunnet og skolens introduksjonsdeltakere³. I forbindelse med kommune- og fylkestingsvalget 2015 ble det arrangert et demokratisk valg til *Brobyggerrådet*. Fem deltakere fikk ansvar for å utvikle og følge opp et prosjekt for å skape møteplasser mellom deltakerne og lokalbefolkningen i samarbeid med lokale virksomheter/organisasjoner. Dette innovative deltakerrådet har blant annet stått bak en tverrkulturell og tverrgenerasjonsfestival, markeringer i borgertoget under 17. mai, foredragsvirksomhet og informasjonsarbeid inn mot andre deltakere på daglig basis internt i voksenopplæringen. Satsingen på brobyggere er forankret i kommunens *Brobyggersamarbeid* som har fokus på gjensidig forpliktende samarbeid, brukerinvolvering, bindeledd mellom tjenestene og kobling mellom behandling og opplæring/arbeid/aktivitet. Per dags dato består *Brobyggerteamet* i Notodden voksenopplæring av en teamleder,

³ Informasjon fra studietur til Notodden i Folk møter folk prosjektet, september 2017.

helse­rådgiver, to flyktningsveiledere og en rådgiver – alle ansatt i voksenopplæringen i tilsammen 450% stilling. Videre er man samlokalisert med blant annet Notodden Frivilligsentral i et Senter for læring, kultur og frivillighet. Satsingen viser at det er rom for betydelig nytenkning på dette området i hver enkelte voksenopplæring.

Følgforskning

På denne bakgrunnen var målet for følgeforskningen av Folk møter folk prosjektet å bidra til å utvikle en fasilitatorrolle internt i voksenopplæringen etter modell fra Med hjerte for Arendal. I følgeforskning eller *action research* er forskerne aktive utviklingspartnere i prosjekt snarere enn nøytrale observatører. Følgeforskeren bidrar i endringsprosessen gjennom å systematisk innhente ekstern kunnskap fra utsiden og innhente data og analysere sentrale prosesser, utfordringer og mulighetsrom på innsiden. Slik sett utgjør forskningen del av en læringsprosess (Reason & Bradbury, 2001).

I dette prosjektet innebar følgeforskningen tett dialog med prosjektleder underveis i prosjektet, deltakelse i arbeidsgruppe sammen med prosjektleder og Med hjerte for Arendal, utvikling av workshop i samarbeid med Med hjerte for Arendal og prosjektleder for å forankre prosjektet blant de øvrige lærerne ved voksenopplæringen, dialog med samarbeidspartnere, medvirkning på arrangementer, dokumentering og analyser av prosessen, utforming av spørsmål om frivillige aktiviteter til voksenopplæringens årlige spørreundersøkelse til deltakere, presentasjon av prosjektet i eksterne sammenhenger, deltakelse i studietur til Notodden for å lære om *Brobyggerteamet* der, innhenting av kunnskap fra relevante eksterne prosjekter, evalueringer og annen forskning, og samtaler med ledelse og ansvarlig for inntakssamtaler i voksenopplæringen for å innføre rutiner for spørsmål om fritidsinteresser, erfaringer med frivillig aktivitet og sosialt engasjement i hjemlandet og ønsker om denne typen aktiviteter i Norge.

Datamaterialet har bestått av deltagende observasjon ved åpen skole, 7 intervjuer og fokusgrupper med sentrale samarbeidspartnere i tillegg til samtaler med disse og prosjektleder underveis i prosjektet. Det ble også gjennomført 2 fokusgruppeintervjuer med tilsammen 7 deltakere i introduksjonsprogrammet i tillegg til samtaler med disse og andre deltakere underveis i prosjektet. Det ble også inkludert spørsmål om frivillighet i voksenopplæringens årlige online deltakerundersøkelse. Link ble sendt via sms til deltakere, til skolens iPader/pcer, og til lærerne som ga informasjon om undersøkelsen til ca 450 deltakere. 267 deltakere responderte på undersøkelsen. Spørsmålene handlet om ønsker om deltakelse i frivillige

organisasjoner, lag og foreninger, og om informasjonsflyten rundt satsingen på frivillighet internt i voksenopplæringen.

Folk møter folk

Prosjektet ble utviklet som et svar på behovene som oppstod under flyktningkrisen, og på bakgrunn av kunnskapen om sammenhenger mellom deltakelse i sivilsamfunnet, nettverksbygging og jobbmuligheter som skissert tidligere i denne rapporten. Deler av prosjektet var også som tidligere nevnt inspirert av *Lån en svenske* og *Menneskebiblioteket*, og videreutviklet disse konseptene innenfor rammene av voksenopplæringens mandat og virksomhet.

Samtidig er prosjektet forankret i Arendal kommunes strategiske satsing på samarbeid med sivilsamfunnet, ikke minst med *Med hjerte for Arendal* som en platform og modell for samarbeid mellom sektorene, med rundt 100 organisasjoner, lag og foreninger tilknyttet (se Guribye, 2016). Prosjektet inngår også i et langsiktig inkluderingsarbeid i Arendal kommune, der kommunedelplan «Tidlig innsats for bedre levekår 2023» står sentralt. De siste årene har resultater for introduksjonsprogrammet ett år etter avbrutt program ligget noen prosentpoeng over landsgjennomsnittet (tabell 1).

Tabell 1. Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet for innvandrere, 1 år etter avsluttet eller avbrutt introduksjonsprogram. Sysselsatt og / eller under utdanning, i alt, i prosent.

	2013	2014	2015
Arendal	68	63	63
Hele landet	62	62	58

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Det overordnede målet med prosjektet Folk møter folk 2016-2017 er økt kvalifisering og sosial inkludering av deltakere på introduksjonsprogrammet, og å bidra til en ressursmobilisering for samme gruppe. Ønsket var å utvikle en metodikk for samarbeid mellom frivillig sektor og voksenopplæringen, hvor man utnytter hverandres kunnskap og erfaringer til best mulig nytte for deltakere i introduksjonsprogrammet. Her har deltakernes egne ressurser også stått i sentrum. Voksenopplæringen har hatt tro på at prosjektet både kan styrke kvaliteten og resultatene i norskopplæringen, legge til rette for økt deltakelse i samfunnslivet og skape en viktig tilknytning til arbeidslivet.

For flyktninger kan en opplevelse av mangel på naturlige møteplasser i det norske samfunnet utgjøre en barriere i forhold til sosiale inkludering. En deltaker reflekterte for eksempel over at:

I våres land så hvis du mangler noe i huset du trenger ikke gå på butikken, hvis du mangler salt, du trenger bare banke på døra og de kommer inn og besøker

deg og er der plutselig uten å invitere dem, dere spiser sammen og det er hyggelig, prater veldig lenge, men her det er litt annerledes, man kan ikke banke på et hus man ikke kjenner, så problemet er at man vet ikke hvem naboen er, nordmenn kjenner ikke hvem er sine naboer [fokusgruppeintervju, desember 2016].

Fokuset i prosjektet har derfor vært å fremme sosial inkludering blant deltakerne gjennom å:

- Rekruttere nyankomne flyktninger til deltakelse i frivillig arbeid for å styrke deres psykiske helse, lokal tilknytning samt styrke deres muligheter på arbeidsmarkedet.
- Forebygge skepsis og fremmedfrykt i lokalsamfunnet.

For å oppnå målsettingene og imøtekomme fokusene som er skissert ovenfor, har Folk møter folk bestått av følgende hovedtiltak:

- Forankring av satsingen i virksomheten
- Fasilitatorrolle
- Nettverksbyggende arrangementer
- Åpen skole med frivillige aktiviteter på kveldstid

Forankring av satsingen i virksomheten

Satsingen på samarbeid med sivilsamfunnet er godt forankret i Arendal voksenopplæring. Følgende grep har blant annet blitt gjort på dette området:

Samfunnspraksis

De siste årene har det i introduksjonsprogrammet i økende grad blitt lagt vekt på arbeidsrettet språkopplæring (Djuve & Kavli, 2015). Ordinært arbeidsliv blir i den forbindelse benyttet som kvalifiseringsarena, for eksempel i form av språkpraksis på en arbeidsplass eller annen praksis i arbeidslivet. Dette er en innbakt del av tankegangen også ved Arendal voksenopplæring.

Men der har man også hatt tro på myndighetenes og forskningens fokus på samarbeidet med sivilsamfunnet som et kvalifiseringsgrep. I søknaden til IMDi om Kommunale utviklingsmidler for prosjektet fremheves det at voksenopplæringen har en tro på at systematisert samarbeid med frivillig sektor vil styrke språk, nettverk og samfunnsdeltakelse for deltakere i introduksjonsprogrammet, og dermed på sikt øke deres mulighet for å kunne forsørge seg selv.

Dermed har man ved Arendal voksenopplæring i samarbeid med NAV intro gjort et innovativt grep og innført det de kaller *samfunnspraksis* ved siden av

språkpraksis i offentlig og privat sektor. På samme måte som at ordinær språkpraksis kan telle som timer i introduksjonsprogrammet, kan deltakelse i sivilsamfunnet innenfor arbeidstiden (dvs. frem til kl. 16 og ikke i ferier/helger) telle som timer i programmet. Sivilsamfunnsdeltakelse blir dermed ikke nødvendigvis utelukkende et tillegg til øvrig kvalifiseringstilbud, men utgjør en integrert del av tilbudet i rene timer.

Dette har for det første fordret en innarbeidet kultur for aksept av *samfunnspraksis* som en del av kvalifiseringstilbudet ved voksenopplæringen blant lærerne slik at det ikke føres fravær osv. For det andre fordres flytende informasjon mellom de involverte aktørene, slik at det er ryddighet rundt timelister, lønn osv. Og for det tredje fordres en forståelse blant deltakerne av at frivillig arbeid er og skal være basert på frivillighet. Informasjon om frivillighetens rolle i det norske samfunnet formidles kort i Innføringssamtalene og mer inngående i løpet av 50 timers samfunnskunnskap/annen undervisning.

Det har vært fokus i prosjektet på å underbygge forståelsen av at deltakelse i sivilsamfunnet er basert på frivillighet og individuelle ønsker, og dette har blitt fremmet både i dialogen med deltakere og i undervisningen i 50 timers samfunnskunnskap. Det er nok likevel en viss fare for at enkelt deltakere ikke ser skillene mellom det obligatoriske kvalifiseringstilbudet og frivillig arbeid like klart. En av dem beskrev for eksempel sin opplevelse slik:

Først var det internasjonalt marked, Voksenopplæringen og NAV hadde samarbeid, og vi fikk beskjed fra NAV at det var obligatorisk, alle måtte delta. Det telles i introprogrammet som arbeidstrening. Så første året deltok jeg, for å bli kjent med stedet og alt [fokusgruppeintervju, desember 2016].

Etter prosjektet ble også deltakelse i internasjonalt marked frivillig. Det kan vitne om en konstruktiv holdningsendring i dette arbeidet.

Selv om deltakere er vant til sosialt engasjement i sine hjemland, utgjør den norske organiseringen av frivillighet et helt særegent kulturelt system som kan oppleves som fremmed. En av deltakerne fortalte at:

Først, jeg vet ikke hva frivillig er egentlig, men jeg møtte en fra Røde Kors om jeg kunne bli med til et mottak og snakke med flyktninger på arabisk, ja selvfølgelig jeg kan gjøre det, du føler at du gjør en ting for andre som de trenger og jeg føler at jeg blir stolt av meg selv, så vi spør om hva de trenger, noen ganger trenger de klær, for de kommer fra en vanskelig situasjon, så vi må hjelpe de på forskjellige måter, og når det er jul, synge med de og trøste og sånn, og du vet de er veldig redd og når de treffer noen med samme språk blir de trygge [fokusgruppeintervju, november 2016].

Forståelsen av frivillighet i en norsk kontekst er dermed noe som både må inn i undervisningen og læres gjennom praksis.

Eksempler på samfunnspraksis ved Arendal voksenopplæring er praksisplasser hos Frivilligsentralene; frivillig arbeid under festivaler og arrangementer som Internasjonalt marked, Motbakkefestivalen, Bynatt, Ted X; deltakelse frivillige aktiviteter i ulike organisasjoner som Kirkens Bymisjon, Røde Kors, KIA og Fremtiden i våre hender; og deltakelse i det kommunale prosjektet «På gjengrodde stier» der deltakere inngår som frivillige «sykkelverter» i på et bo- og omsorgshjem. Deltakerne hjelper brukerne med å sykle en ergometersykkel som kobles opp mot en tv-skjerm slik at brukerne kan sykle «på gamle trakter». Dette er dermed en slags hybrid mellom språkpraksis og samfunnspraksis der kommunen rekrutterer frivillige direkte gjennom voksenopplæringen⁴.

For deltakerne later det til at involveringen i sivilsamfunnet i beste fall både kan ha gevinster for språkopplæring, nettverksbygging og praksis som kan gi innganger til arbeidsmarkedet. En av dem oppsummerte sine erfaringer slik:

Da jeg begynte i voksenopplæringen så kjente jeg ingen og var litt ivrig og nysgjerrig på å bli kjent med det norske språket og bli kjent med noen, jeg måtte bygge nettverket mitt. Grunnen var at jeg prøvde å søke jobb, og for å finne jobb trenger man erfaring, nettverk som man kan bruke som referanse, og språket er nøkkelen, og alle de kravene ble hindringen for meg for å komme inn i arbeidsmarkedet [fokusgruppeintervju, november 2016].

For denne deltakeren ble kontakt med frivillige organisasjoner en inngangsport til sosial nettverksbygging. En av de ansatte i flyktningtjenesten ga et eksempel på hvordan det sosiale nettverket bidro til språktrening:

Vi hadde en dame som kunne veldig lite norsk, hun ble koblet opp mot en frivilligsentral og i løpet av kort tid kunne vi snakke med henne på en helt annen måte, så frivilligheten kan være veldig viktig for språktrening, det sier seg selv at det er viktig at de har noen å snakke norsk med [fokusgruppeintervju, august 2017].

Men det er ingen garanti for at alle koblinger blir like vellykket. En av deltakerne fortalte for eksempel at:

⁴Frivillighet Norge har i den forbindelse vært klare på at den beste måten å styrke frivilligheten på i lokalsamfunnet er å understøtte lokale organisasjoner fremfor kommunal rekruttering av frivillige:

http://www.frivillighetnorge.no/no/frivillighetspolitikk/kommunal_frivillighetspolitikk/De+ti+frivillighetspolitiske+bud.b7C_wtrO5k.ips

[Navn på en organisasjon] det er veldig bra og jeg føler meg bra, men [navn på en annen organisasjon] jeg vet ikke hvorfor, jeg føler meg ikke bra, jeg tenker nordmenn tenker jeg er merkelig, jeg vet ikke hvorfor jeg føler meg, tror jeg er fremmed, jeg er merkelig, og jeg føler meg, ja jeg er innvandrer [fokusgruppeintervju, desember 2016].

Denne problemstillingen vil selvsagt gjelde for alle personer, ikke bare innvandrere. Det er ikke gitt at man umiddelbart finner et sosialt miljø i enhver organisasjon hvor man opplever å bli inkludert. Men det kan definitivt være verdifullt for deltakerne å ha rom for å kunne diskutere slike opplevelser og erfaringer med hverandre og med læreren.

Fra NAV intros side opplevde ansatte at forankringen av samarbeid med sivilsamfunnet og informasjons- og undervisningsarbeid om betydningen av frivillighet i det norske samfunnet har skapt en «høyere status» for deltakelse i sivilsamfunnet hos flyktninger:

Tidligere forbandt de det bare med ubetalt arbeid og hadde ikke lyst. Det var obligatorisk å være frivillig for Internasjonalt marked, men det er jo ikke frivillighet. Nå spør mange om de kan få være frivillige under festivaler og slikt. Alle kjenner til KIA, Røde Kors og så videre. Noen liker å sykle, noen liker å lage mat, boksing, en er bilmekaniker, og så kan vi koble de videre. Det handler om å bli sett og å komme inn på et sted man liker, det gjør noe med selvfølelsen [fokusgruppeintervju, august 2017].

TIPS: Forståelsen av sivilsamfunnsdeltakelse oppstår i dialog mellom undervisning og praksis. Sett av tid og rom til å la deltakere få reflektere over erfaringer.

Workshop med lærere

Erfaringer fra Med hjerte for Arendal har vist at satsingen på samarbeid med sivilsamfunnet ikke nødvendigvis har vært like god i alle ledd av kommunens virksomhet (Guribye, 2016). Dette har blant annet medført samarbeidsutfordringer for organisasjoner i enkelte institusjoner der det har vært mindre vilje til samarbeid med sivilsamfunnsaktører. På denne bakgrunnen ble det bestrebet en tidlig forankring av Folk møter folk prosjektet hos øvrige ansatte i virksomheten. Derfor ble det gjennomført en *workshop* med de øvrige ansatte ved voksenopplæringen for å forankre prosjektet i virksomheten og gi utvidet eierskap til det, og innspill fra andre lærere ble innarbeidet i prosjektet. Videre har forankringen gitt grobunn for at lærere kan videreformidle enkeltdeltakere til fasilitator på bakgrunn av kjennskap til

spesifikke kompetanser eller ønsker om frivillig arbeid. Dette har muliggjort et bredere fasiliteringsarbeid enn man ellers ville ha hatt mulighet til.

Det kan også være behov for tilsvarende grep i flyktningtjenesten for å både styrke kunnskapen om sivilsamfunnet, mulighetsrom og begrensninger, og for å forankre satsingen på samarbeid med sivilsamfunnet hos den enkelte ansatte.

Reviderte inntakssamtaler

Et viktig grep i prosjektet har vært å systematisk utvikle nye, relevante tilleggsspørsmål til deltakerne i *inntakssamtalene* og *semestersamtalene* i samarbeid med inntakslederen. Disse samtalenes finner sted ved oppstart av introduksjonsprogrammet og følges opp to ganger i året. Følgende enkle grep ble lagt til:

- Kort informasjon om at gjennom deltakelse i fritidsaktiviteter og organisasjoner, menigheter, får man anledning til å praktisere norsk, få venner og bygge nettverk som igjen kan føre til jobbmuligheter.
- Spørsmål om erfaringer fra organisasjoner, menighetsarbeid, idrett, samfunnsengasjement, samt spørsmål om hva de har lyst til å holde på med i Arendal.

Det er viktig å merke seg at informasjonen om betydningen av frivillighet i det norske samfunnet ikke er begrenset til denne samtalen, men er et gjennomgangstema i introduksjonsprogrammet som helhet.

Videre har man sett et behov for å samkjøre dette med kartleggingssamtaler (innen 3 mnd etter bosetting) og introsamtaler (hvert semester) i NAV intro. Dermed vil deltakerne ha muligheter også for å justere sine ønsker, legge til kompetanser som de har ervervet underveis osv. Ulike datasystemer kan være en utfordring for slik samkjøring, men kontaktlærer fra voksenopplæringen som deltar i introsamtalen kan for eksempel helt enkelt ha med seg en utskrift av inntakssamtalen som et utgangspunkt for introsamtalene.

Dette fordrer også en forankring av satsingen på samarbeid med sivilsamfunnet i NAV intro. I Arendal har man et bystyrevedtak på at Flyktningtjenesten skal dokumentere samarbeid med sivilsamfunnet i tråd med myndighetenes signaler. Det later til å være god kjennskap om prosjektet i NAV intro.

TIPS: Bruk tid på å forankre satsingen på samarbeid med sivilsamfunnet der det er relevant i hele virksomheten. En kommunal frivillighetspolitikk kan være et viktig grunnlagsdokument.

Fasilitatorrolle

Hensikten med opprettelsen av en fasilitatorstilling ved voksenopplæringen var å skape et aktivt og dedikert bindeledd mellom virksomheten og sivilsamfunnet. Fasilitatorrollen ble til en viss grad utviklet på bakgrunn av erfaringer fra Med hjerte for Arendal. I sistnevnte nettverk har erfaringene vært at gjensidig tillit har vært enklere å bygge via en i størst mulig grad nøytral fasilitator som ikke representerte noen av partene i samarbeidet, og dermed heller ikke var tilknyttet spesifikke eksterne agendaer. Videre ble det lagt til grunn *tjenende ledelse* i form av blant annet oppsøkende nettverksbygging, etablering av møteplasser og systemer for kommunikasjon, tilrettelegging for kobling av aktører i konkrete prosjekter, nært samarbeid med forskningen, deltakelse på arrangementer og møter, rådgivning og veiledning, samt det å finne egnede prosjektledere for konkrete prosjekter fremfor å ta styring selv (Guribye, 2016).

I tilfellet med voksenopplæringen var prinsippet med en nøytral fasilitator ikke praktisk gjennomførbart. Men utover dette har man tilstrebet å utvikle rollen langs tilsvarende linjer som i Med hjerte for Arendal, med fasilitator der som mentor i prosjektet. Fasilitator i prosjektet har ofte benyttet en strømledning som metafor: Folk møter folk strekker ut en ledning mellom folk, men de må plugge inn støpselet selv. «*Det er ingen vits i at vi bærer dem. Dette er folk som har klart å gå fra Syria og Afghanistan til Norge. De har enorme ressurser.*»

I praksis har fasilitatorarbeidet mer konkret blant annet innebært:

Deltakelse i relevante nettverk

Nettverk som Med hjerte for Arendal, Agder for alle og nettverk for arbeid med flyktninger på tvers av kommune, frivillig og privat sektor i Arendal, har gitt anledning til nettverksbygging, gjensidig informasjonsspredning og

kunnskap om hverandres kompetanser, kapasiteter og målsettinger. I andre omgang har dette resultert i konkrete samarbeid.

Aktiv kontakt med samarbeidspartnere og deltakere

På bakgrunn av økt kunnskap om potensielle samarbeidspartnere har det blitt tatt initiativer til gjensidig samarbeid hvor begge parter har hatt interesse om dette. Sentrale samarbeidspartnere ved siden av NAV intro har vært aktører som Frivilligsentralene, Refugees Welcome to Aust-Agder, Kirkens Bymisjon, Røde Kors, KIA, Fremtiden i våre hender/Våre strender, Arendal folkebibliotek, videregående skoler, Kilden aktivitetssenter, Grane idrettslag, Aktiv på dagtid, engasjerte medborgere og nåværende og tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet. En erfaring har vært at det er viktig å finne de riktige kontaktpersonene i de ulike organisasjonene/institusjonene.

Gjensidig kontakt har blant annet inkludert avtaler om praksisplasser ved de fire Frivilligsentralene i ulike bydeler av kommunen, utvikling av leksehjelpordning i regi av Refugees Welcome to Aust-Agder, og avtaler om frivillig innsats under sentrale lokale festivaler og arrangementer og hos organisasjoner som Røde Kors, KIA og Kirkens Bymisjon.

I mange tilfeller har det handlet om direkte koblinger mellom enkeltdeltakere og relevante organisasjoner og foreninger, basert på deltakernes individuelle kompetanser. Kunnskap om disse har blitt mulig gjennom de reviderte inntakssamtalene, samarbeid med flyktningteamet i NAV intro og samtaler med deltakerne på skolens områder. På denne måten har for eksempel deltakere med kompetanser innenfor biologi eller naturforvaltning blitt koblet på prosjektet *Våre strender* som er et samarbeidsprosjekt mellom det offentlige og sivilsamfunnet⁵. Målet er å skape lokal bevissthet rundt marint plastavfall i Rætt nasjonalpark og samtidig skape sosiale møteplasser. Deltakerne har her deltatt i jevnlig strandryddingsaksjoner sammen med andre engasjerte innbyggere, seminarer og dialogmøter, og faste møter med prosjektleder der de har en arena for å komme med innspill i arbeidet og så videre.

Et annet eksempel som kan nevnes er et samarbeid mellom voksenopplæringen, Med hjerte for Arendal, Kilden aktivitetssenter og de aktuelle deltakerne selv om opprettelsen av, en mediegruppe bestående av deltakere i introduksjonsprogrammet med journalistbakgrunn fra hjemlandet. Disse har blant annet bidratt til å dokumentere arrangementer, opptrådd som erfaringskonsulenter i prosjektet, hatt faste spalter i lokalaviser, produsert

⁵ Et samarbeid under Med hjerte for Arendal paraplyen

nyhetssaker for internasjonale medier og jobbet med en dokumentarfilm om flyktningers situasjon i Arendal. Dette fremstår som en god modell for hvordan man på relativt enkle måter kan tilrettelegge for brobygging på bakgrunn av deltakernes kompetanser og målsettinger.

Videre har en prosjektmedarbeider blant annet hatt ansvar for direktekontakt mellom deltakere og sentrale festivaler og arrangementer som Canal Street, TedX, Arendalsuka, Internasjonalt marked, Bynatt og Indietown. I forbindelse med førstnevnte festival ble for eksempel prosjektmedarbeideren tatt inn i ledergruppen med delansvar for riggegruppa, derunder oppsett av vaktlister slik at man kunne sørge for at deltakerne fikk anledning til å møte lokalbefolkningen og ikke arbeidet alene. Dette vitner om en festival som tar samfunnsansvar.

Prosjektmedarbeideren har hatt en mer «feltorientert» rolle der fleksibel arbeidstid i forkant av og under festivalene har vært avgjørende. Både i voksenopplæringen og NAV intro trekkes dette arbeidet frem som svært verdifullt for deltakerne. Prosjektmedarbeideren har sørget for at deltakerne forstår beskjeder og vært som «oljen» i maskineriet med enkel norsk og tett oppfølging. Slik har man unngått misforståelser. Dette har vært særlig viktig for at også deltakere med svake norskkunnskaper også har kunne delta tidlig i frivillig arbeid. Deltakere med god nok norsk har også blitt koblet med festivaler, og operert på egen hånd.

Utvikling av interne systemer for kommunikasjon

På bakgrunn av innspill under den tidligere nevnte workshopen med øvrige ansatte ved voksenopplæringen etablerte man blant annet en aktivitetskalender på baksiden av ukeplaner, og bruk av digital infotavle. Biblioteket på skolen, som fungerer som en naturlig møteplass for deltakerne, har blitt en viktig informasjonskanal. I tillegg brukes skolens Facebooksider aktivt for å formidle aktiviteter og arrangementer til både lærere og deltakere.

Etablering av brukermedvirkning

Deltakernes egne ressurser står sentralt i Folk møter folk. Brukermedvirkning har blitt tilstrebet gjennom bruk av deltakere med spesifikke relevante kompetanser som erfaringskonsulenter; invitasjon til deltakere om å dele kompetansen med andre deltakere under Åpen skole i form av kurs, salg av mat e.l.; engasjement for å etablere et mer aktivt deltakerråd; ivaretagelse av deltakernes individuelle kompetanser, erfaringer og ønsker i forhold til frivillig deltakelse gjennom inntakssamtalene; og inkludering av spørsmål om frivillighet og Åpen skole i forbindelse med voksenopplæringens faste spørreundersøkelse blant deltakerne for å sikre bedre kunnskapsgrunnlag.

Ildsjelfaktoren

Fasilitatorrollen krever ikke bare mye ressurser i forhold til tid, flerkulturell fagkunnskap og sosial kompetanse, men også et stort engasjement. Såvel hos deltakere og i NAV intro ble ildsjeleri hos fasilitatorene i prosjektet trukket frem som «suksessfaktorer»:

[Fasilitatoren] har så omfattende nettverk og interesse for dette, hun ser deltakerne, de har tillit til henne, hun er veldig synlig i miljøet, det er helt avgjørende [fokusgruppeintervju, august 2017].

Forskning har vist at denne typen rolle og holdning til arbeidet kan være helt avgjørende, samtidig som at lokale myndigheter som ikke er medspillere ofte kan hemme ildsjelers engasjement (Vestby et al., 2014; Guribye, 2016). I dette prosjektet har det i denne sammenheng vært viktig at satsingen har vært godt forankret i virksomhetens ledelse, og at prosjektleder har fått relativt fritt spillerom i sitt arbeid.

TIPS: Fasilitatorrollen handler om ildsjeleri, men bør også understøttes av profesjonalisert kunnskap om fasiliteringsarbeid

Nettverksbyggende arrangementer

Den mest profilerte delen av Folk møter folk prosjektet har vært nettverksbyggende arrangementer der man jevnlig fasiliterer møter mellom deltakere fra voksenopplæringen og etablerte personer i Arendal, herunder personer med innvandrerbakgrunn, men primært fra majoritetsbefolkningen. Disse arrangementene har også blitt kalt «10 møter 10», men antallet er ikke avgjørende. Rundt 200 personer har vært involvert i slike dialogmøter i løpet av prosjektperioden. Disse arrangementene ble som tidligere nevnt inspirert av *Lån en svenske*, og ble utviklet i samarbeid med Arendal folkebibliotek og Med hjerte for Arendal. For bibliotekets del utgjør dette en del av arbeidet under den nye målparagrafen i Folkebiblioteksloven fra 2013 som fastholder at folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Arrangementene skiller seg fra *Lån en svenske* og *Menneskebiblioteket* på flere måter. I disse tiltakene kan en hvem som helst innvandrer låne en etnisk svensk til en prat, eller en etnisk svensk kan låne en innvandrer (eller representanter for andre grupper av mennesker som møter mange fordommer).

I *Folk møter folk* arrangementene er deltakerne valgt ut i samarbeid med NAV intro og «*matchet*» med tanke på muligheter for sosial nettverksbygging, potensielle felles interesser og kompetanser osv. Dette krever altså et stort personlig nettverk fra fasilitatorenes side og god kjennskap til den enkelte deltaker i introduksjonsprogrammet, ikke minst om norskferdigheter.

En av fordelene med å «*matche*» person mot person er at enkelte deltakere med lav følelse av mestring av språk eller sosiale ferdigheter kan oppleve en «*friere*» form for møte med flere personer rundt et langbord som for krevende. En tanke har vært å lage et arrangement med tolk, «*Folk møter folk med tolk*» for å inkludere deltakere med mindre norskferdigheter også.

«*Matchingen*» har gitt deltakere en sjelden anledning til å stifte personlig bekjentskap med innflytelsesrike personer i lokalsamfunnet som kommunal ledelse, leder for næringsforeningen, og sentrale personer i kulturlivet og frivillige organisasjoner, men også personer fra et bredt lag av lokalsamfunnet. En deltaker reflekterte over at slike «*arrangerte*» møter for enkelte kan være helt avgjørende for å komme i kontakt med lokalbefolkningen:

Hvis jeg sammenligner situasjonen i fjor med den jeg har nå er den helt forskjellig, for nå snakker jeg litt bedre norsk, jeg kan være engasjert med nordmenn, jeg kan bare gå på gaten og snakke med nordmenn, de viser meg respekt, men vi holder ikke kontakt. Mange flyktninger er avhengig av programmet som blir arrangert her på skolen, for eksempel Folk møter folk, det er den eneste muligheten vi kan få for å treffe mennesker fra andre miljøer [fokusgruppeintervju, november 2016].

Deltakerne i arrangementet presenteres for hverandre ved et langbord, og får en avsatt tid til å prate med hverandre om hva de måtte ønske. Deretter foretas en felles oppsummering der alle partene forteller de andre deltakerne i arrangementet litt om hva de har pratet om og lært om den andre personen. Arrangementene gir også anledning til å bli kjent med andre enn sin samtalepartner gjennom mingling i forkant og etterkant av arrangementet.

I flere tilfeller har deltakelse i arrangementet medført opprettholdelse av kontakt med vedkommende i etterkant i form av kaffemøter, invitasjon til fester eller det å ha en sentral kontakt i kommuneledelse, organisasjoner eller bedrifter. Utfallet av samtaler i form av nettverk er imidlertid ikke noe fasilitatorene kan eller bør ha noen innvirkning på. Man kan ikke tvinge frem vennskap. Men på sin måte kan man kanskje referere til tiltaket som *arrangerte bekjentskaper*.

Det har også blitt gjennomført varianter av arrangementet etter tilsvarende modell, der for eksempel helsepersonell møter deltakere med helsefaglig

bakgrunn, eller ansatte ved Bufetat som jobber med familievern møter deltakere med relevant yrkes- eller utdanningsbakgrunn. Tilbakemeldingen fra deltakerne i sistnevnte arrangement under Arendalsuka i 2017 var at matchingen ga anledning til å både snakke sammen som fagfolk, og som enkeltmennesker. «*Hvordan er det å være barn i familier er noe vi begge var opptatt av som fagfolk*», sa en av dem, mens en annen oppsummerte at «*Vi snakket aller mest om det vi er mest opptatt av, og det er barna våre*». Samarbeidet resulterte i at de fem deltakerne ble invitert til å utgjøre et ressursteam ved Familiekontoret som etter planen skal møtes en gang i semesteret. Ved videregående skoler har det også blitt gjennomført tilsvarende elever møter elever arrangementer for å styrke sosiale relasjoner mellom elevene.

I samarbeid med Refugees Welcome to Aust Agder og Med hjerte for Arendal ble det også gjennomført et mer storstilt «50 møter 50» utendørsarrangement utenfor kulturhuset i Arendal i mai 2017⁶. Her var det duket til et langbord med plass til 100 personer under telt, med bevertning fra Kirkens Bymisjons sosialt entreprenørskapsprosjekt *Gateentreprenørene*, spontan gratis kaffeservering til deltakerne i arrangementet fra en av de lokale restaurantene i nærheten, og en del publikum. Dermed ble møteplassen svært godt synlig i lokalsamfunnet og bylivet.

Fig. 1: 50 møter 50, Arendal mai 2017.



⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=JdFmDovZhr8>

Arrangementet er et godt eksempel på hvordan man kan inspirere til at lokalsamfunnet i form av offentlig, frivillig og privat sektor og innbyggerne selv kan bidra med komplementære ressurser på inkluderingsfeltet. Det utvidete samarbeidet innebar visse nye utfordringer relatert til eierskap, ansvarsområder og rollefordeling, men dette ble løst underveis i prosessen.

Et videre mål er å avholde tilsvarende arrangementer ute i de ulike bydelene i samarbeid med frivilligsentralene og lokale velforeninger og andre relevante aktører i sivilsamfunnet.

TIPS: Bidra til å skape møteplasser mellom deltakere og lokalbefolkningen

TIPS: Avklar ansvarsområder og rollefordeling tidlig i samarbeidsprosesser

Åpen skole med frivillige aktiviteter på kveldstid

Voksenopplæringen hadde som hensikt å i samarbeid med den nyetablerte Tyholmen frivillighetssentral i Arendal sentrum å åpne en filial ved voksenopplæringen med drift en kveld i uka. Man så for seg kveldsaktiviteter basert på behov og ønsker hos brukerne. Disse målsettingene hadde fordret et tålmodig forankringsarbeid av ideen i styret av frivilligsentralen, og en kartlegging av deltakernes ønsker og behov for kveldsaktiviteter. I ettertid er det enighet internt i prosjektet om at dette burde ha blitt gjort. Men det var også et behov for å raskt «komme igang» med kveldsaktivitetene som en tidligere deltaker hadde blitt ansatt i en 20% stilling for å koordinere. Resultatet ble at ideen manglet forankring i frivilligsentralen, og man visste for lite om deltakernes ønsker og behov for kveldsaktiviteter. Som en av dem uttrykte det:

Sentralen var nyetablert, man hadde ikke god nok forståelse av hva det innebar, hva de ønsket. Det ble feil å ha en filial på andre steder, man ville fokusere på aktivitetene på Tyholmen. Det var for tidlig og det var uklart hva som var ansvar og roller [intervju, juni 2017].

«Åpen skole», som det etterhvert ble hetende, har foregått på tirsdager fra kl. 16-20. Tidspunktet ble omhyggelig valgt for å unngå sammenfall med andre

tilbud i frivillige organisasjoner på andre ukedager. Et solid informasjonsarbeid om tilbudet har blitt lagt ned, både i form av månedlige besøk i klasser, kontinuerlig informasjon fra lærere og på ulike språk, aktivitetskalender på baksiden av ukeplaner, plakater på skolens område og bruk av Facebook. Spørreundersøkelsen viste at 74% av deltakerne kjente til tilbudet og 79% av dem hadde fått informasjon om den fra lærerne sine. Men 56% svarte også at de «gjærne vil komme, men har ikke tid». Spesielt for deltakere med barnefamilier fremstår det som en utfordring å kunne ta del i kveldsaktivitetene. En av de frivillige fortalte at:

Mange kvinner må hjem og lage middag, har barn, de orker ikke gå tilbake til skolen etterpå, de er slitne. En av dem var så sliten at en frivillig lærer tok henne hjem til seg når det passet bedre [intervju, juni 2017].

Deltakelsen har variert fra 15-20 deltakere pr kveld til opp mot 50 deltakere rundt eksamenstid. De som har kommet har til gjengjeld utgjort en stabil gruppe. Mange av dem er enslige flyktninger som bor alene.

Tilbudet har på mange måter blitt utformet underveis i prosessen, basert på interesse, oppmøte og engasjement fra deltakere og tidligere deltakere som frivillige. Tanken var å tilby et bredt spekter av aktiviteter, inkludert trening, spill og instrumentundervisning ved siden av språkrelaterte tilbud. I praksis har det vært størst interesse for aktiviteter som er relatert til språk, men dette kan også henge sammen med mangelen på systematisk kartlegging av behov og ønsker i forkant. Deltakerspørreundersøkelsen ved voksenopplæringen viste at det var ønsker om enkelte aktiviteter som yoga, fotokurs og avansert datakurs som det ikke var tilbud om. Det var også etterspørsel etter flere nordmenn å snakke med.

Tilbudet har omfattet:

- Leksehjelp, sosiale aktiviteter (prat, strikking, symaskin, pianoundervisning, trening) og posesalg av klær etter innsamlinger i regi av Refugees Welcome to Aust-Agder.
- Mannsgruppe i regi av engasjert medborger, der ulike tematikker diskuteres hver gang
- Engelskhjelp i regi av elever ved Tyholmen videregående skole og tidligere deltakere
- Matematikkundervisning i regi av tidligere deltakere
- CV-kurs i regi av tidligere deltaker
- Basis datakurs i regi av deltakere
- Salg av mat i regi av deltaker

I hovedsak har tilbudet dermed fått karakter av å være et frivillighets- og brukerdrevet *tuition centre* med kveldsundervisning, samtidig som at dette ekstratilbudet har fungert som en møteplass som gir anledning til språktrening og sosialt samvær for deltakere som opplever behov for dette.

Erfaringer fra denne delen av prosjektet viser for det første at det er et relativt begrenset antall deltakere som har anledning til å ta del i et slikt kveldstilbud. Mange deltakere har større anledning til å delta i slike typer aktiviteter i helgene, spesielt de med familier å ta hensyn til. Det er også tilbakemeldinger om at deltakere som nærmer seg slutten av introduksjons-programmet ikke nødvendigvis ønsker å tilbringe enda mer tid i de samme lokalene.

Det er et spørsmål om det er ressurser til å implementere et såpass smalt tilbud i den ordinære driften av virksomheten – spesielt med tanke på at myndighetene har signalisert mer begrenset bosetting av flyktninger de neste årene. Sannsynligvis er det mer fornuftig å sluse deltakere som har behov for mer språktrening og møtepunkter på kveldstid inn i ordinære frivillige aktiviteter i samfunnet forøvrig, slik som man gjør i det øvrige fasiliteringsarbeidet i prosjektet.

På en annen side er det åpenbart at enslige flyktninger som bor alene har behov for fritidsaktiviteter på kveldstid. Slik sett kan det betraktes som en enkel tilrettelegging fra kommunens side å stille lokaler som likevel står tomme på kveldstid til disposisjon for frivillige organisasjoner og enkeltindivider som i samarbeid ønsker å arrangere kveldstilbud for deltakere med behov for det. I det nye senteret for læring, kultur og frivillighet der Notodden voksenopplæring er samlokalisert med andre aktører, har man åpnet for at alle typer frivillige organisasjoner kan benytte lokalene på kveldstid samtlige ukedager.

Denne typen løsninger er sannsynligvis en mer bærekraftig løsning enn at voksenopplæringen skal bruke av sine begrensede ressurser til å sette av en delstilling til å koordinere opplegget. Dersom voksenopplæringen sørger for et godt internt informasjonsopplegg og tilrettelegging av lokaler, bør sivilsamfunnet selv kunne klare å organisere selve utføringen av et slikt kveldstilbud/helgetilbud dersom ønskelig.

TIPS: Baser tilbud på systematisk innhentet kunnskap om behov og ønsker hos deltakerne

Konklusjoner

I denne rapporten beskrives og undersøkes erfaringer fra *Folk møter folk* prosjektet, men dette er ingen effektevaluering av prosjektet som sådan. Målbare resultater av tiltaket i form av kvalifisering og sosial inkludering vil sannsynligvis først være synlige på sikt. Det kan i den anledning stilles spørsmålsteget ved om myndighetenes satsing på frivillig sektor som en løsning på inkluderingsutfordringer er tilstrekkelig basert på systematiske evalueringer av effekter av slike tiltak. På dette området er fremdeles forskningen sparsom.

Det har vært et tiltagende fokus på arbeidsrettet språktrening i introduksjonsprogrammet (Djuve & Kavli, 2015). Den formen for tiltak som er beskrevet i denne rapporten kan kanskje omtales som *nettverksrettet språktrening* – der elementer som samfunnspraksis og arrangerte bekjenskaper står sentralt. Det er på ingen måte gitt at involvering i sivilsamfunnet vil føre frem til langvarige sosiale kontakter for alle deltakere, men for de aller fleste vil prosessen som et minimum gi større muligheter for språktrening og meningsfullt engasjement i lokalsamfunnet. For noen vil den også medføre sosial nettverksbygging som igjen på sikt kan lede til arbeidsmuligheter. Utover dette later tiltaket til å gi et godt grunnlag for en bedre forståelse av frivillig sektors betydning og organisering i det norske samfunnet.

Studien gir også et klart inntrykk av at prosjektet har mange positive ringvirkninger i lokalsamfunnet i form av aktiv brobygging mellom deltakerne i introduksjonsprogrammet og lokalbefolkningen/sivilsamfunnet. Det er samtidig vesentlig at lokalsamfunnet gjennom prosjektet også har fått tilgang til betydningsfulle ressurser hos den enkelte deltaker.

Folk møter folk har utviklet et godt verktøy i inkluderingsarbeidet i form av de nettverksbyggende arrangementene der flyktninger og lokalsamfunn «matches» i det som i denne rapporten har blitt kalt *arrangerte bekjenskaper*. En hel rekke aktører, inkludert Universitetet i Agder og Kongsgården skolesenter i Kristiansand er i ferd med å ta i bruk dette verktøyet i sine virksomheter.

Tidligere forskning har antydnet at inkluderingsprosesser har større muligheter for å lykkes der hele lokalsamfunnet mobiliserer sine ressurser for å ta imot og på best mulig måte tilrettelegge for deltakelse i lokalsamfunnet blant de nyankomne (e.g. Guribye, 2017; Ødegård et al., 2015). Men dette fordrer også en viss koordinasjon mellom de ulike aktørene, i alle fall på organisasjons- og

virksomhetsnivå. Å gjøre lokaler som likevel står tomme på kveldstid tilgjengelige for frivillige organisasjoner slik man har gjort i Arendal og på Notodden er en enkelt tilrettelegging fra kommunens side. Videre har opprettelsen av fasilitatorroller på ulike nivå i kommunen gjort det enklere å etablere fungerende nettverk mellom kommune og sivilsamfunn. Dette er mulig når kommunen har en god forankring av sin satsing på samskaping med sivilsamfunnet.

Utviklingen av profesjonalisert kunnskap om fasilitatorrollen i samarbeid med forskning og kompetansemiljøer har også muliggjort erfaringsoverføring på dette området mellom enkeltprosjekter. Når dette kobles med ildsjeleri, later det til å gi gode forutsetninger for å lykkes med denne typen samskappingsarbeid.

Referanser

Aasen, B., Haug, M. & Lynnebakke, B. (2017). *Frivillighetens ressurser langs asylsøkerkjeden. En studie av frivillige organisasjoners innsats under og i etterkant av de store ankomstene i 2015*. NIBR Rapport 2017:3

Abergel, R., Rothemund, A., Titley, G. & Wootsch, P. (2005). *Menneskebiblioteket. En håndbok for arrangører*. Norsk oversettelse. København: Nordisk ministerråd.

Berg, B. & Kermit, P. (2015). *Prat, les, klikk. Biblioteket som integreringsarena*. NTNU Samfunnsforskning og Nasjonalbiblioteket.

Dahle, M., Grindheim, J. E., Høgestøl, A. & Ryssevik, J. (2011). *Frivillig sektor som integreringsarena. En evaluering av intensjonsavtalene mellom Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og seks frivillige organisasjoner*. Ideas2evidence rapport 8/2011.

Disch, P.G. og Vetvik, E. (2009). *Framtidas omsorgsbilde*. Rapport 1/2009. Senter for omsorgsforskning.

Djuve, A. B., Kavli, H. C., Lund, M. & Østberg, T. (2001). *Fra sosialhjelp til lønnet kvalifisering. Resultater fra forsøk med heldags introduksjonsprogram for flyktninger*. Fafo-rapport 364.

Eimhjellen, I. & Seggaard, S.B. (2010). *Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport, 2010:8.

Enjolras, B & Wollebæk, D. (2010): *Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, rapport 2010 – 2.

Fladmoe, A. et.al. (2016). *Nordmenns bidrag i flyktningssituasjonen 2015/16*. ISF/Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2016:6.

Folkestad, B., Christensen, D.A., Strømsnes, K. & Selle, P. (2015). *Frivillig innsats i Norge 1998-2014. Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg?* Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2015-4.

Guribye, E. (2009). *Knutepunkter: Organiseringen av samarbeidsbaserte mestringsstrategier blant tamilske flyktningforeldre i Norge*. I: K. Eide, M.

Rugkåsa, H. Vike, N. & N. A. Qureshi (red.): *Over profesjonelle barrierer. - Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Guribye, E., Sandal, G. M. & Oppedal, B (2011). Communal Proactive Coping Strategies among Tamil Refugees in Norway. *International Journal of Mental Health Systems* 5(1):9.

Guribye, E. & Hidle, K. (2013). *Læreres hjelperoller i voksenopplæringen. En pilotstudie fra Arendal voksenopplæring*. FoU rapport nr. 5/2013. Agderforskning.

Guribye, E., Hidle, K. & Nyhus, E.K. (2014). *Innvandrerdrivet. Skolearbeid og inkludering blant minoritets- og majoritets elever i videregående opplæring i Kristiansand. En pilotstudie*. FoU rapport 7/2014. Agderforskning.

Guribye, E. (2016). *Mot 'Kommune 3.0'? Modeller for samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor: Med hjerte for Arendal*. FoU Rapport 3/2016. Agderforskning.

Guribye, E. (2017). Co-creation of linking social capital in 'Municipality 3.0'. Accepted for publication in: *Journal of Civil Society*.

IMDi (2016). *Kommuneundersøkelsen 2015*. Oslo: Integrerings og mangfoldsdirektoratet.

IMDi (2017). *Tall, trender og tips. Kvalifisering av flyktninger i Agder og Telemark 2017*. Kristiansand: Integrerings og mangfoldsdirektoratet.

Kavli, H. C. & Djuve, A. B. (2015). *Ti års erfaringer. En kunnskapsstatus om introduksjonsprogram og norskopplæring for innvandrere*. Fafo-rapport 2015:26.

Kavli, H. C., Hagelund, A. & Bråthen, M. (2007). *Med rett til å lære og plikt til å delta. En evaluering av introduksjonsordningen for nyankomne flyktninger og innvandrere*. Fafo rapport 2007:34.

LaCour, A. (2014). *Frivillighedens logik og dens politik. En analyse af den personrettede frivillige sociale indsats og statens frivillighedspolitik*. Frederiksberg: Nyt fra samfundsvidenskabene.

Lund, M. (2003). *Kvalifisering for alle. Ufordringer ved obligatorisk introduksjonsordning for nyankomne flyktninger*. Fafo rapport 414.

Meld. St. 30 2015–2016 *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Nikolic, I.A. og Maikisch, H. (2006). *Public-private partnerships and collaboration in the health sector. An overview with case studies from recent European experience*. The World Bank; 2006. (HNP Discussion paper).

Reason, P. & Bradbury, H. (2001). Introduction to Groundings. In: Reason, P. & Bradbury, H. (Eds.) *Handbook of action research. Participative inquiry and practice*. London: Sage Publications.

Rønning, R. (2011). *Frivillige og lønnede på same lag. Om styrking av den frivillige innsatsen i omsorgsarbeidet – i samspill med offentlig sektor*. Lillehammer: Østlandsforskning rapport nr. 18/2011.

Søholt, S., K. R. Tronstad og G.-M Vestby, (2015), *Sysselsetting av innvandrere - regionale muligheter og barrierer for inkludering*, NIBR rapport 2015:20

Takle, M. (2014). *Politisk integrering. Innvandrersorganisasjoner som skoler i demokrati og byråkrati*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Valenta, M. (2008). Hindringer for sosial integrering av innvandrere i Arbeidslivet. *Søkelys på arbeidslivet* 3/2008, årgang 25, 355-365.

Vestby, G. M., Gundersen, F. & Skogheim, R. (2014). *Ildsjeler og lokalt utviklingsarbeid. Gløden, rollen og rammevilkårene*. NIBR rapport 2014:2

Wollebæk, D. & Sivesind, K.H. (2010). *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Rapport 2010: 3. Bergen/Oslo: Senter for forsknings på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Wollebæk, D. & Selle, P. (2012). *Sivilsamfunn og tillit*. I Skirbek, H. & Grimen, H. (Red.) *Tillit i Norge*. Oslo: Res Republica.

Wulff, M. (2013). *Den nødvendige frivillighet. frivilligt arbejde og frivillige sociale organisationer i det 21. århundrede*. København: Frydenlund.

Ødegård, G., Loga, J., Steen-Johnsen, K. & Ravneberg, B. (2014).
Fellesskap og forskjellighet. Abstrakt forlag.

Fou informasjon

Tittel	Folk møter folk
Prosjektnr	2210
Oppdragets tittel	Folk møter folk
Prosjektleder	Eugene Guribye
Forfattere	Eugene Guribye
Oppdragsgiver	IMDi Sør
Rapport type	FoU
Rapport nr	1/2017
ISSN-nummer	978-82-7602-268-1
Tilgjengelighet til rapporten	www.agderforskning.no
4 emneord	inkludering, flyktninger, samskaping, sivilsamfunn
Sammendrag	Rapporten analyserer erfaringer med sosiale nettverksbyggende tiltak i introduksjonsprogrammet for flyktninger